

Vankulu Sosyal Araştırmalar Dergisi,
Sayı/Issue: 4 – Sayfa / Page: 71-88
ISSN: 2630-600X VAN/TURKEY

Makale Bilgisi / Article Info
Geliş/Received: 29.10.2019
Kabul/Accepted: 17.11.2019
Araştırma Makalesi / Research Article
Kış/Winter, 2019

STOP- MOTİON TASARIM SÜREÇLERİ

STOP-MOTION DESIGN PROCESSES

Dr. Öğr. Üyesi Rahşan Fatma AKGÜL
Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi
Güzel Sanatlar Fakültesi, Grafik Bölümü
ORCID: 0000-0002-4604-5824
rahsan.7@hotmail.com

Öz

Sanatsal bir disiplin olarak animasyon (canlandırma) hareketsiz nesnelerin, izleyicinin zihninde hareket yanılsamasına neden olacak biçimde manipüle edilmesi ve sunulmasıdır. Bu sunum ‘canlandırma sineması’ başlığı altında sinema dilinin kullanılmasıyla önceden belirlenmiş bir senaryoya bağlı olarak kurgulanmış bir dizgede gerçekleşir. Bu alanda yapılan araştırmalar animasyonun gelişim tarihinin, teknolojik gelişmelerle, elektronikte, optikle ve çağlar boyunca yeni teknik çözümlerin ortaya çıkmasıyla doğrudan ilişkili olduğunu gösterse de yine de bu disiplinin kendi içinde temel doğasını koruduğu bir gerçektir. Animasyon ilk dönemlerinde birtakım deneysel çalışmaların değişimi ve gelişimi ile varlığını sürdürmüşse de farklı disiplinlerle etkileşimi sonucunda bu kavramın işaret ettiği anlamda zaman içerisinde değişime uğramıştır. Araştırmada hem canlı film sektöründe hem de bağımsız bir anlatım biçimi olarak gelişim gösteren ‘stop-motion’ canlandırma tekniğı incelenmiştir. Geçtiğimiz yüzyılda yapılmış ve izleyiciye sunulmuş çoğu stop-motion animasyonları ya kısa formatta ya da özel efektler için yapılmıştır. Önceleri sinema disiplini içinde gelişim gösteren bu teknik, zamanla teknolojinin tasarım süreçlerine etkisi ile bir alan olarak yaratıcı bir endüstrinin önemli paydaşlarından biri haline gelmiştir. Literatür taraması ile gerçekleştirilen bu çalışmada stop-motion animasyon örneklerinin analizlerine de yer verilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Animasyon (Canlandırma), Animasyon Teknikleri, Stop-motion Animasyon.

Abstract

As an artistic discipline, the animation is the manipulation and presentation of non-moving objects in a manner causing movement illusion in the minds of the audience. This presentation takes shape within a sequence that is mounted based on a pre-established scenario by means of using the language of motion Picture screen under the topic "Animation Cinema". Notwithstanding that the researches carried out in this area set forth the direct relation between the development history of animation with the technological developments, electronics, optics, along with the emergence of new technical solutions down the ages, the meaning of this concept following the interaction with different disciplines have undergone changes in time. In this research, the "stop-motion" animation technique is examined, making progress both in the non-animated movie industry and as an independent way of expression. The majority of stop-motion animation, presented to the audience in the last century, has been produced either in a short format or for special effects. Making progress as a cinema discipline, in the beginning, this technique has become one of the significant partners of a creative industry, as a field affecting the design processes of technology in time. The case study analyses of stop-motion animation are included in this study carried out in this literature survey.

Keywords: Animation, Animation Techniques, Stop-motion Animation

Giriş

Devinim bir anlamda insan için yaşamı algılamının yollarından biridir. Çünkü yaşam Aristoteles'in sözünde olduğu gibi devinim içinde vardır ve bu durum insan için beraberinde yapma ya da düşünme yoluyla uğraşıyı getirir bu durumda devinimi zengin bir bilgi kaynağına dönüştürür. Söz konusu bilgi yaşam içerisinde paylaşıma açık bir bilgidir. Paylaşım isteği devinimi bilgiyi iletmenin ve iletişim kurmanın bir tür aktarım aracına dönüştürmektedir. Bu aktarım yöntemlerinden biri olan animasyon, üreticilerine hayal gücü ve yaratıcılıklarını ortaya koyacakları imkanlar sağlamaktadır. Tarihsel süreçte insanoğlunun bütün edinimleri bir grafik tasarım aracı yardımı ile, hayal gücünü ve yaratıcılığı motive eden animasyonun bir bölümü olarak değerlendirilebilir. Sonuçta "Dünyamızda gelişen, bütün zamana bağlı etkinlikler, bir grafik aracı ile, bir animasyon parçası olarak sunulabilir; bir sarkacın devinimi, bir arının uçuşu veya bir volkanın oluşumu örnek olarak düşünülebilir." (Hégron vd. 1989: 1)

Birçok kaynakta animasyonun tarihi antik çağlara dayandırılmaktadır. Bu bağlamda günümüzde modern görsel kültürün imgeleri ve sembollerinin kökenlerinin animasyon ile ilişkili olduğu düşünülebilir. Resimler aracılığıyla hikâye anlatımı insanoğlunun

iletişim biçimlerinden biri olarak tarihsel süreçte yerini almıştır. Figürlerin harekete bağlı görsel söylemleri ilk Mısır dönemi duvar resimlerinde ve Klasik Yunan dönemi kap boyamalarında da kendini ortaya koymaktadır.

Eski Yunan ve Roma askerleri, yuvarlak kalkanlarını bir animasyon aletine dönüştürerek, arkadaşlarını nasıl eğlendireceklerini keşfetmişlerdi. Kalkanın hattının çeşitli konumlarına siluet figürleri resimlediler, ve izleyici sabit bir noktaya bakmaya başladığı anda, kalkanı bir tekerlek gibi döndürdüler. Aynı ilke asırlar sonra, eğlence üretme duygusu ile geliştirilen optik cihazlarda kullanılmıştır. Locke (1992, Dündar 2013'den)

Animasyon genellikle tekli çizimlerin veya görüntülerin hızlıca oynatıldığında hareketli bir filme dönüştüğü tekniği ifade etmektedir. Andrew Selby (2013: 6) 'Animasyon' isimli kitabında animasyonu; hareketli görüntüleri ve sesleri birleştirerek hikâye anlatmak ve fikirleri açıklamak için oldukça etkili olan görsel-işitsel ifadenin çekici ve olağanüstü bir şekilde uyarlanabilir şekli olarak tanımlamaktadır. Bu biçim sanatçıların teorileri keşfederek izleyiciyi bilgilendirmelerini sağladığı gibi aynı zamanda yapay bir form olarak esnekliği ile çeşitli iletişim biçimlerine uygun olduğu anlamına da gelmektedir. Bir animasyon filmi, cinsiyet, din veya etnik kökene bakmaksızın her yaş grubuna ulaşabilmesiyle mesaj iletme özelliğine sahiptir. Günümüzde animasyon sadece çocuklara yönelik içerikler taşımamakta aynı zamanda reklam, pazarlama ve televizyonun yanı sıra web sitelerinde, telefonlarda ve uygulamalarda bilgi veren ve eğlendirebilme yeteneği ile farklı platformlarda kullanılmaktadır.

Sanattan beklenen sanatçının yaşamsal edinimlerinin, bilgisinin ve birikiminin yönlendirmesiyle kendi sözünü söylemesi, fikir beyan etmesi, analizlerini ve çıkarımlarını dile getirmesi kısaca kendi duygu ya da düşünce dünyasını paylaşmasıdır. Yani ortaya koyduğu eser büyük bir ölçüde sanatçının yaşamsal bildirisidir.

Yaratıcı bir animasyon ise özgünlüğünü sadece teknolojinin ve bilginin varlığı ile sağlamaz. Aynı zamanda ayrıntılı bir sanatsal ve estetik birikimi de talep etmektedir. Çünkü "çizgi canlandırmanın temelini plastik sanatların oluşturması (şimdilik) nedeniyle sanat adına yapılan çalışmalar, ifade gücünün plastik sanatların düşünme ve sunuş mantığı ile şekillenip yoğunlaştırılmasıyla sunulduğu eserlerdir." Dedeal (1999, Akören 2018'den) Bu anlamda animasyon aslında belirli bir sistem bütünü olarak kendine ait sembolik sanatsal bir dile sahip olmasıyla sinemanın bir çeşidi değil aksine bağımsız bir sanat biçimidir.

Walt Disney, animasyonun insan zihninin geliştirebileceği her Őeyi açıklayabileceğini belirtmiştir. (Chong, 2008: 22) Bu, animasyonu bugüne dek geliştirilen ve izleyicinin takdirini hızlı bir Şekilde kazanan zengin içerikli bir iletişim yolu haline getirmektedir. Animasyon ile yaşamda mümkün olmadığı dşntlen Őeyler yapılabilmektedir. Bu durum hikayeleri iletme ve kelimelerle açıklanması zor Őeyleri hayal edebilme imkanını sunabilmesiyle animasyonu fizik yasalarına meydan okuyabilir hale getirmektedir.

Günümüzde sadece bir film tekniği olarak tanımlanmasına ilaveten sinemada bir tür olarak varlığını sürdüren animasyon kavramının, “Canlandırma Sineması” başlığı altında değerlendirildiği bilinmektedir. Bu bağlamda canlandırma genel anlamıyla hareketsiz reel nesne veya görüntülerin gerekli düzenlemeler aracılığı ile hareketliymiş izlenimi uyandırmak amacıyla hazırlanarak kaydedilmesi ile elde edilen görüntü işleme sanatıdır. Bu görüntülerin belirlenmiş bir senaryo doğrultusunda sinema dilinden kopmadan uygun bir biçimde birleştirme işlemine ise “Canlandırma Sineması” denilmektedir. Hünerli, (2005, Kırık ve Kozan 2015’ten)

Animasyon, temel olarak hareketsiz görüntülerin izleyicilerin kafasında hareket yanılsaması yaratacak Şekilde sunumunu içerir. Hareket yanılsamasının izleyicinin zihninde yer alması ve dışarıdaki gerçeklik içinde olmaması gerçeği burada temel öneme sahiptir. Bir kukla tiyatrosundaki kuklaların hareketi animasyon değildir nk izleyici gerçek hayattaki hareketi görür, canlandırılmış bir filmdeki hareketli bir kukla ise animasyondur, nk izleyicilere gerçekte kuklaların hareketsiz görüntüleri sunulur, hareket yanılsaması oluşturulur. Böylece animasyondaki hareket ekranda değil izleyicinin aklında gerçekleşir. İnsan gözü, bir saniyenin bir kısmı için bir görüntü sonrası tutma yeteneğine sahiptir; bu durum, biraz farklı görsellerden oluşan bir sekansın belirli bir oranda gösterilmesi durumunda hareket algılanmasına izin verir. (Pikkov, 2010: 14)

Animasyonun temel özelliklerine uyan yani izleyicinin zihninde hareket yanılsamasının yaratılması fikrinden yola çıkan çoklu ereve animasyon araçları, sinema öncesi dönemde bu ilkeye göre icat edilmiş optik oyuncaklar olarak tarihsel dizgede yerini almıştır. Praxinoscope, Thaumatrope, Phenakistoscope, Zoetrope gibi optik oyuncaklar insan fizyolojisinin belirli bir fenomenini yani görüş sürekliliği prensibini kullanmaktadır. “İmaj sonrası” gzn gördüğü görüntüyü beynin saniyenin on sekizde biri kadar tutması olarak açıklanabilir. İnsan gözü hareketsiz birbiri ile bağlantılı görüntüleri

ardışık ve hızlı biçimde verildiğinde tek ve devamlı bir görüntü olarak algılanmaktadır. Bununla birlikte, insan aklındaki hareket yanılması sadece belirli fizyolojik özellikler ile de açıklanamaz. Sonuçta bu durum göz ve beyin işbirliğini içeren oldukça karmaşık bir olgudur. Bununla birlikte bu yaşamsal fenomen filmleri ve animasyonu olanaklı kılan önemli bir durumdur.

Animasyonun gelişim sürecine katkıda bulunan çoklu çerçeve animasyon araçlarından bazılarının sırasıyla Joseph Plateau ve Avusturyalı Simon von Stampfer tarafından neredeyse eşzamanlı olarak bulunmuş Fenakistoskop (phenakistoscope) (1832), Willam George Horner tarafından icat edilen Zoetrop (zoetrope) (1834) ve Fransız Emile Reynaud tarafından icat edilen Praksinoskop (1877) olduğu kaynaklarda belirtilmektedir. Bu animasyon araçlarının ortak özelliği bir araya geldiğinde konuyu canlandıran görsel dizilerine sahip olmasıdır. Örneğin aşağıdaki Zoetrope dış kısım boyunca eşit aralıklarla yerleştirilmiş görselleri olan bir tamburdur. Bu tambur döndürüldüğünde ve izleyici doğrudan içine baktığında, çizimler hareket ediyor gibi görünmektedir. (Kuula, 2016: 7)

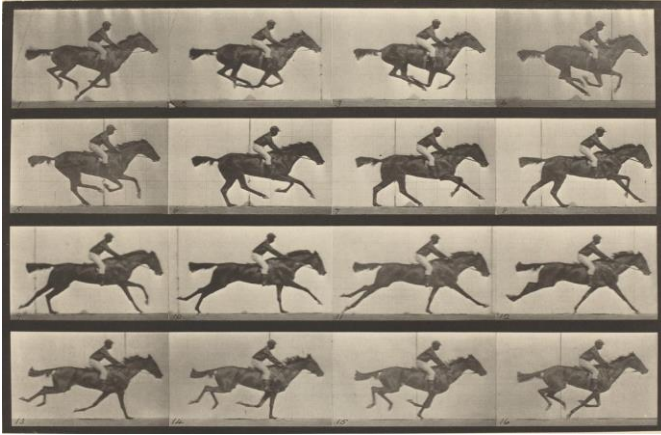
Resim 1: Zoetrop, Flipbook örnekleri¹

Flipbook ise, dairesel olan Fenakistiskop, Zoetrope ve Praksinoskopun tersine doğrusaldır yani her sayfasında sıralı görsellerin olduğu bir tür mini kitaptır. Sayfalar baştan başlayarak sıra ile hızlı biçimde açıldığında canlandırma hareketi ortaya çıkmaktadır. John Barnes Linet, Kineograph ve Flick book isimleriyle de bilinen Flipbook' u 1968 yılında icat etmiştir. (Furniss, 2013: 127)

¹ <https://tr.pinterest.com/pin/551057704376714956/?lp=true>,
<http://aflyingcamera.com/flipbooks/> (Erişim Tarihi: 13.12.2019)

Flipbook'lar bir anlamda animasyon sineması öncesinde çizgilerden elde edilen yanılısama ile hikâye anlatılabileceği fikrini ortaya koymuştur. Özge Samancı' ya göre; "Temel kontur çizgileri hızlıca bir çizim yapılması sırasında, çizgiler eklendikçe şekillerin anlamlarının değişmesi, imgelerin başka imgelere dönüşmesi ve böylece çizim tamamlandığında içinde çarpıcı bir yapı barındıran bir hikâyeye ulaşılmasıdır" Samancı, (2004, Arı 2015'ten). Sonuçta her ne kadar animasyon filmlerinin daha sonraki durumları ile bağlantılı olsalar da bu optik aletler gerçekte birer animasyon değildiler. Çünkü birebir animasyonun yarattığı hareket yanılısaması izleyicinin bizzat beyninde yaratılmamıştır. Bunun yerine gölge oyunlarında olduğu gibi doğal bir mekanikte hareket duvara yansıtılmıştır.

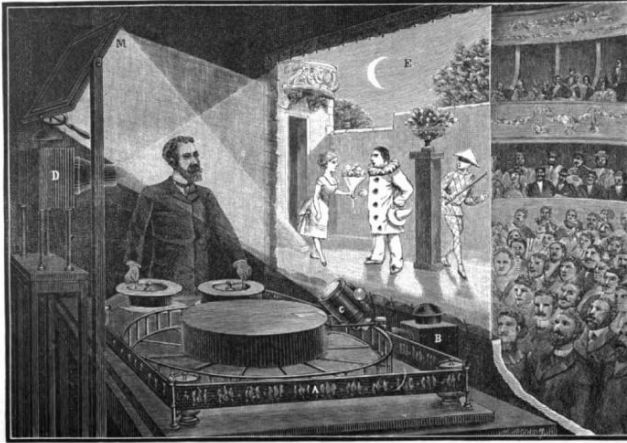
19. yy. ın ortalarında fotoğrafın gelişimi -insan ve hayvan hareketlerini analiz etmek için ard arda gelen fotoğrafik görüntülerin kullanılmasıyla- sinema çalışmalarına da imkân sağlamıştır. Bu anlamda en önemli araştırma Edward Muybridge'in "Bir at dört nala koşarken dört ayağı birden aynı anda yerden kesilir mi?" sorusuna cevap bulmak için yaptığı araştırmadır. Bunun için Muybridge yol kenarına fotoğraf makinelerini dizmiş ve makinelere bağlı olan iplere atın ayağının değmesi ile çekim yapmıştır. (Furniss, 2013: 119-120) Sonuç olarak Furniss'in anlatımıyla (2013: 120); "Animasyonun temelinde yatan aşamalı hareket kavramını gösteren hareketsiz görüntüler ortaya koymuştur."

Resim 2: *Muybridge'in atın dört ayağının yerden kesilip kesilmediğini ispatlamak için yaptığı çalışma, 1878²*

² <https://www.artsy.net/article/artsy-editorial-edward-muybridge-moving-image> (Erişim Tarihi: 13.12.2019)

‘Théâtre Optique’ isimli ilk animasyon filmi halka açık biçimde 1892’ de Paris’ te Musée Grévin’ de sunulmuştur. Seyirciye Charles-Émile Reynaud tarafından tasarlanan birden fazla cam plaka ve dönen tamburdan oluşan araç ile bir dizi çizgi film gösterilmiştir. Şov her biri on dakikadan biraz daha uzun bir süre boyunca ‘Palyaço ve Köpekleri’ (Le Clown et ses chiens, 1892), ‘İyi Bir Bira’ (Un bon bock, 1892) ve ‘Zavallı Pete’ (Pauvre Pierrot, 1892) isimli üç çizgi filmin eş zamanlı ses parçaları eşliğinde gösterilmesinden oluşmaktaydı. Bu girişimi ile Reynaud animasyon filmlerinin ilk gösterimini düzenlemiş olmasının dışında, geniş izleyici kitlesi için karanlık oditoryumlarda ekranda görsel öyküyü yansıtmayı düşünen ilk kişi olarak da sinema salonunun kurucusu sayılabilir. (Özellikle Auguste and Louis Lumière kardeşlerin yeni icatları ‘Sinematografiyi’ halka sundukları 1895 yılına kadar sinema kavramının bilinmediği göz önüne alınırsa.) (Pikkov, 2010: 16-17)

Resim 3: Charles-Émile Reynaud’ un Optik Tiyatrosu.³

1900’lere gelindiğinde salon ve seyirci sayısındaki artışa paralel olarak Lumière, Pathé, Edison gibi şirketlerin haber filmleri ile sinema belli bir popülerite kazanmaya başlasa da devamlılığını sürdürebilmesi bakımından güvenli bir geleceğe sahip değildir. Bu aşamada George Méliés filmi yaratıcı ve yenilikçi bir yaklaşımla ele alarak filmi bir gösteri aracı olarak kullanmıştır. Bununla birlikte Méliés hem öyküye dayalı ilk film örneklerinin yapımcısı olmuş hem de filmi fotoğraftan bağımsızlaştırmıştır. O dönemde Lumière

³ <http://animacam.tv/en/the-beginnings-of-animation-emile-reynaud/> (Erişim Tarihi: 13.12.2019)

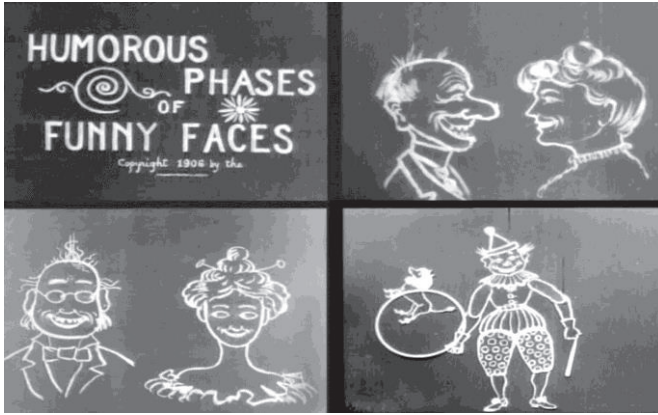
Kardeşler'in film materyali anlık görüntüleri kaydederken, George Melis günümüz film anlatım biçiminin temellerini atmıştır. Tesadüf sonucu keşfettiği, alıcının durdurulmasıyla önündeki nesne ve insanların değişimi sayesinde ortaya çıkan görsel illüzyon hilesi ilk özel efektin yaratılmasını sağlamıştır. Ayrıca sinema tarihinde dekor kullanımı, sahne ve sekanslar arasındaki kararma ve açılma gibi geçiş yöntemlerini ilk kez kullanan George Melis, Stop-motion ve Superempoze yöntemlerini keşfeden yönetmen olarak da sinema tarihine adını yazdırmıştır. (Altunay, 2013: 96-97)

Tarihsel gelişim sürecine bakıldığında, sinemanın ilk günlerinde birbirlerine karşıt olan iki geleneksel tarz belirmiştir. Bunlar; Lumire Kardeşlerin gerçekçi yaklaşımı ve Georges Mlis'in fantastik ve hayali tarzıdır. Animasyon başlangıçta, Mlis'in başlattığı ve animatrlere kendi fantezi dünyalarını oluşturabilmelerine imkân tanıyan hayali geleneğin takipçisi olmuştur. (Dündar, 2013: 40)

Sanatın bütün disiplinlerinde grldğzere "gerçekçi" olma kavramı animasyon sanatı içinde geçerliliğini korumaktadır. Fakat animasyonda gerçekçi olabilme durumu diğer disiplinlere oranla daha farklı gereklilikleri talep etmektedir. Bu talepler animasyonun karmaşık yapısı gereği doğal olarak oluşmaktadır. Animasyon ve sinema gerçekçilik kavramı ile oldukça ilgilidir. Burada sözü edilen gerçekçilik sadece fiziksel anlamda bir Őey yapmak ile ilintili değil, aynı zamanda özgünlük, uygunluk ve inançsızlığın askıya alınması ile doğrudan ilgilidir. Animasyon söz konusu olduğunda herhangi bir anlatıdaki gerçeklik sadece fotogerçekçi temsilin olanakları ile değil, aynı zamanda yaratılmış hayali dünyanın koşulları ile üretilmiş olmasını gerektirmektedir. Max Fleischer'in 1917 yılında icat ettiği rotoskopi tekniği filmlerde gerçekçilik sağlamada önemli rol üstlenmiştir. 1937' de Disney stüdyo sisteminde üretilen Pamuk Prenses ve Yedi Cüceler animasyonda bu teknik özellikle Pamuk Prenses ve Prens karakterlerinde kullanılmıştır. Walt Disney Stüdyosunun animasyon filmlerinde kullanılan bu teknik, başlarda üreticilere geleneksel çizim yöntemlerinden bağımsız doğal hareket sağlasa da zamanla tek başına yetersiz kalmıştır. Çünkü salt gerçekçilik kavramı beraberinde monoton, katı ve cansız devinimi getirmekte, gerçekçilik kavramı ikna edicilik ve inanırılık kavramlarına da gereksinim duymaktadır. Sonuçta animasyon dünyası kendi koşulları içinde gerçek dünyadan farklı dinamiklere ve kurallara sahip bir dünyadır. (Chong, 2008: 22-24)

Yaratıcı bir iletişim biçimi ve aracı olarak animasyon sanatı sinemanın keşfinden sonra yaygınlaşmıştır. 1928 ve 1938 yılları

arasında animasyon filmleri sinemanın sunduğu bir eğlence yöntemi olarak hızlı bir gelişim göstermiştir. 1928’ de Walter Elias Disney tamamlanmış bir dizi çizgi film ile Mickey Mouse’u konuşturarak sesli film üretimini başlatmıştır. Animasyon tarihçisi Giannalberto Bendazzi’ye göre; “1895 ve 1910 arasında bir kavram olarak animasyon, genellikle farklı kategorilerde gruplandırdığımız, bugün canlı aksiyon olarak adlandırılan şeyle ilgiliydi. O zamanlar, “hareketli fotoğrafçılık” ortak terimdi ve bir süre sonra hareketli görüntü ya da hareketli görüntüye denk düşecek temel ifadeler kullanılmaya başlandı.” Bendazzi (2007 Pikkov, 2010’dan) Bu bağlamda animasyon söz konusu olduğunda teknolojik gelişmelerin yanında terminolojide de önemli değişiklikler görülmüştür.

Resim 4: J. Stuart Blackton, *'Humorous Phases of Funny Faces'*, 1906. ⁴

Animasyon filmleri bünyesinde birçok tekniği barındıran kapsamlı bir kavramdır. Bu tekniklerden biri olan ‘stop-motion’, herhangi bir animasyona uygulanabilir olma özelliğine sahiptir. J. Stuart Blackton, hareket yanılması yaratabilmek için, bir film karesini tek seferde sergileyerek, pozlar arasında objenin manipüle edilebileceğini keşfetmiş ve bu teknikten yararlanarak 1906 yılında ‘Humorous Phases of Funny Faces’ isimli animasyon filmini yapmıştır. Blackton’ nın elinin tebeşirle erkek ve dişi figürler çizdiği bu animasyon filmi, yüzlerin değişen ifadesinin tek kareli pozlamaları ile gerçekleştirilmiştir. Filmin ilk dakikalarında erkek figürünün sigarasından çıkan dumanın kadın figürünün yüzünü tamamen

⁴ <https://www.fudgeanimation.com/2018/11/the-evolution-of-animation-a-timeline/> (Erişim Tarihi: 13.12.2019)

kaplaması ile görüntüye giren el figürleri silmektedir. Her kare çekildikten sonra görüntünün silinip tekrar hafif değişikliklerle bir daha çekildiği bu film, yeni bir teknik olan stop-motion'nu dönemin izleyicisi ile tanıştırmıştır.

Sonrasında gelen *Bewitched Matches* (1913) ve *The Automatic Moving Company* (1912) gibi eski stop-motion filmleri bir anlamda kameradan önce hareketli objeler üzerinde yapılan deneylerdir. Bu deneysel çalışmalar gerçekte kısa canlı çekim amacıyla gerçekleştirilmiş stop-motion sekanslarıdır. Bu anlamda söz konusu tekniğin geçmişten günümüze bütün geleneksel animasyonlara kıyasla daha fazla bilgisayar animasyonu yöntemlerinin temelini hazırladığı söylenebilir.

Stop-motion, hareketi anlatmak için çoğu animasyondan daha fazla kareye ihtiyaç duymaktadır. Çünkü beynin kayıp bilgiyi yerine koymak için daha fazla çalışması gerekir ve genellikle hareketin ağırlığını, yönü ve hızını belirlemeye yardımcı olan görüntüde bulanık değildir. Her kareyi sonraki ve önceki karelerle ilişkilendirmek için göze ve kulağa yardım edilmesi gerekir. (Purves, 2008: 11)

Stop-motion animasyonu hem cansız hem de yaşayan nesnelere fiziksel manipölasyonu yoluyla 'hareketin' kurgulanmış toplamından oluşan bir tekniktir. Bir nesneyi adım adım hareket ettirmek ve daha sonra bir araya getirilen kareleri fotoğraflamak hareket yanılması yaratmaktadır. Andrew Selby'e göre farklı stop-motion animasyonlarının genel listesi bulunmaktadır. Bu listenin oldukça kapsamlı olduğu bir gerçektir, ancak bu durumda tüm stop-motion animasyonlarının tek bir kategoriye girmeyeceğini ve karmaşık ortamların oldukça yaygın olduğuna işaret etmek önemlidir. (Nässi, 2014: 10) Bu doğrultuda Nässi tarafından şöyle bir grüplama yapılmıştır:

1. Kum ve Yağlı Boya Animasyonu

Kum ve yağlı boya animasyonu, gözeneksiz bir yüzeye kum veya yaę gibi bir madde yerleştirmeyi içerir (Resim 1 ve 2). Manipüle edilen kum sabitlenmiş bir kamera kullanılarak kare kare filme çekilir. Bu yöntem ışııkla daha fazla manipüle edilerek güzel sonuçlar yaratsa da, orijinal eserin yaratım sürecinde uğradığı kayıplarla dezavantaja da sahiptir. (Nässi, 2014: 10)

Resim 5: *Ferenc Cakó, Kum Animasyonu (Cakó 2014)*⁵

2. Basit Kâğıt Kesimleri:

Kâğıt, karton veya kumaş parçalarının kesilmesi, yırtılması veya istenen şekillerde katlanması yoluyla görüntünün kademeli olarak manipüle edilmesini içeren oldukça basit bir stop-motion animasyon biçimidir. Bununla birlikte bazı kaynaklarda bu animasyon türü iki boyutlu kum ve boya animasyonu ile aynı kategori arasında değerlendirilmiştir. (Nässi, 2014: 11) Günümüzde kâğıt animasyonların çoğu bilgisayar kullanılarak üretilmektedir. Bilgisayar yardımı ile gerçekleştirilen bu tür animasyonlarda hareketli parçalar çizimlerden kesilir ve gerekli görüldüğü durumlarda dijital ortama aktarılır.

Resim 6: *Lotta Reiniger, Die Gesichte des Prinzen Achmed, 1926*⁶

⁵ <https://sandanimation.tumblr.com/post/105196130905/cako-retrospective-2014-ur%C3%A1nia> (Erişim Tarihi: 13.12.2019)

⁶ <https://www.kinderfilmwelt.de/index.php/de/filme/detail/die-abenteuer-des-prinzen-achmed.html> (Erişim Tarihi: 13.12.2019)

Kesilip çıkarılan figürler arkadan ışıklandırıldıklarında, açık renkli arka planda koyu objelere dönüşmektedirler. Bu çıkan görüntüye de silüet denmektedir. Bu alanda isim yapmış önemli silüet animatörlerinden biri olan Lotta Reiniger, 1926 yılında tamamladığı *Die Gesichte des Prinzen Achmed* (The Adventures of Prince Achmed) ile sinema tarihinde ilk uzun metrajlı animasyon filmine imza atmıştır. (Furniss, 2013:237)

3. Kuklalar

Kuklalar mitolojileri ve efsaneleri aktarmak amacı ile kullanılan Doğu Avrupa ve Asya’ da kültürle olan güçlü bağları nedeniyle uzun bir geçmişe sahiptir. Kukla stop-motion, ister karmaşık ve yerleşik bir armatüre sahip olsun, isterse basit bir el kuklası olsun kuklaların kullanıldığı herhangi bir animasyonu ifade etmektedir. (Nässi, 2014: 12) Çizgisel animasyondan sonra en yaygın animasyon türlerinden biri olan kukla animasyonlarında sadece stop-motion tekniği değil aynı zamanda go-motion tekniği de uygulanabilmektedir. İkisi arasındaki fark stop-motion’ da figürlerin ayrı ayrı fotoğraflanan çerçeveler arasında küçük artışlarla taşınmasıyken, go-motion’ da çerçeveler hareket halindeyken figürlerin görüntülerinin alınması biçimindedir. Yani go-motion’ da kukla karelerin pozlanması sırasında hareket ettirilir, böylece gerçekçi bir hareket elde edilir. Stop-motion tekniğinde tel iskeletli figürler istenilen pozisyonlarda sabitlendikten sonra hareket kare kare çekilerek hareketli kuklalar yanılması yaratılır. Nick Park’ ın *Wallace & Gromit in The Wrong Trousers* (1993) animasyonu stop-motion tekniğinin kullanıldığı kukla animasyonlarından biridir. Bu stop-motion animasyon filminin bir bölümünde go-motion da kullanılmıştır. (Pikkov, 2010: 21)

Resim 7: Nick Park, *Wallace & Gromit in The Wrong Trousers*, 1993⁷

⁷ <https://iview.abc.net.au/show/wallace-and-gromit-the-wrong-trousers> (Erişim Tarihi: 13.12.2019)

4. Claymation (Kil Animasyonu):

1908 yılında üretilen “*A Sculptor’s Welsh Rarebit Dream*” ve “*The Sculptor’s Nightmare*” (Heykeltraşın Kabusu) ilk kil animasyon filmleri olarak sinema tarihinde yerini almıştır. Canlı çekim ile kil animasyonun birlikte kullanıldığı “*The Sculptor’s Nightmare*” sarhoş bir heykeltraşın rüyasında kendiliğinden büstlere dönüşen heykelleri görmesini konu alır. Dönemin siyasi karakterlerine dönüşen bu büstler göz kırpması, baş çevirme ve dudaklarının hareketleri ile yüz animasyonu denemesinin önemli örneklerinden biridir. “Süregelen ve hızlı akan hareketlerin gereken duraksamaları barındırmaması gibi kusurlar, acemi bir animatörün hatalarını andırır. Ancak seyircinin anlayamayacağı yöntemleri kullanarak daha uzun ve karmaşık olaylar aktarabilmesi açısından film öykülemesinde bir dönüm noktasıdır.” (Bayraktar, 2018: 142)

Resim 8: “*The Sculptor’s Nightmare*”, 1908.⁸

Günümüzde stop-motion türlerinden biri olarak tanımlanan Claymation (Kil animasyonu), mumlu kille setin, karakterlerin, sahne donanımının yapısını ve manipülasyonunu içeren bir animasyon biçimidir. ‘Plastisin’ adı verilen hamur, esnekliği ve sağlamlığı nedeni ile stop-motion animasyonlarda oldukça yaygın olarak kullanılan bir malzemedir. Kil animasyonların yapımında kullanılan armatürler, stop-motion modelleri için temel oluşturan yapısal çerçevelerdir. Armatürün karmaşıklığı, animasyonun ihtiyaçlarına bağlıdır ve bu yapısal iskeletler sayesinde objelerin animasyon dizgesi içinde yapacakları hareketlerde kolaylaşmaktadır. 1917 yılında Helena Smith Dayton tamamen kilden yapılmış karakter dökümünün başrol oynadığı tek makaralı bir Romeo ve Juliet yapımı üretmiştir. Son yıllarda bu tür animasyonlara hem televizyon hem de sinemada oldukça sık rastlanmaktadır. (Nässi, 2014: 12)

Stop-motion animasyon tekniğinde iki boyutlu malzemeler rostrum kamera aracılığı ile üstten çekilmek durumundadır. Ancak söz

⁸ <http://www.youtube.com/watch?v=u20lu6NAtPU> (Erişim Tarihi: 13.12.2019)

konusu üç boyutlu malzeme olunca çekimler yandan yapılmaktadır. Kâğıt katlama, stop-motion tekniğine deneysel anlamda oldukça çeşitli imkanlar tanıyan eski bir sanattır. Baskılanmış düz kağıtlar, kes çıkar kâğıt görünümleri olarak iki boyutlu biçimde filme alınabilmektedir. Fakat yatay bir set söz konusu ise yukarı doğru yerleştirildiklerinde bu figürler üç boyutlu ortamda değerlendirilebilmektedir. (Furniss, 2013: 242)

Resim 10: *Virgil Widrich, Fast Film, 2003*⁹

Avusturyalı animatör Virgil Widrich *Fast Film* adlı animasyon filminde katlanmış ve kesilmiş kağıtlar kullanarak sinema tarihinde hareketin hızına vurgu yapan önemli bir çalışma gerçekleştirmiştir. “Bir yıl boyunca on iki animatör düz ya da origami biçiminde ya da üç boyutlu modeller olarak kullanılan kağıtları yırttı, kesti, biçti. Görüntüler geleneksel stop-motion yöntemleriyle canlandırılmıştır, dijital sabit kamera ile çekilmiş ve daha sonra karmaşık çekim işlemleri bilgisayara aktarılmıştır.” (Furniss, 2013: 242) Ayrıca üç boyutlu stop-motion tekniğinin kullanıldığı 14 dakika süren bu film herhangi bir diyalog içermemektedir.

Sinemaya özgü efektler söz konusu olduğunda günümüze kadar olan süreçte verilebilecek örnek sayısı çoktur. Fakat Tim Burton’un uzun metrajları film çalışmaları *Nightmare Before Christmas* (Noel Gecesi Kâbusu, 1993) ve *Corpse Bride* (Ölü Gelin, 2005) sadece stop-motion tekniğinde önemli bir adım olarak kalmamış aynı zamanda animasyon tarihinde önemli bir yer edinmiştir. *Nightmare Before Christmas* için Furniss;

⁹ https://www.austrianfilms.com/news/en/bodyfast_film_by_virgil_widrichbody (Erişim Tarihi: 13.12.2019)

Nightmare Before Christmas ortaya ilk çıktığında, hiç kimsenin ne kadar popüler olabileceği konusunda bir fikri yoktu; Tim Burton’u takip eden hayranları vardı ancak endüstri yapımı, tamamı stop motion olan bir film bilinmeyen bir şeydi. Böyle bir film yapılabilir mi? Ya da yapılsa bile izleyiciler buna nasıl tepki verir? İki sorunun yanıtı ‘evet’ idi. *Nightmare Before Christmas* yalnızca başarılı olmakla kalmadı, aynı zamanda klasik Disney 2D (iki boyutlu) animasyonun kalıplarını kırarak daha farklı film yapımının yolunu açmıştır” (Furniss, 2013: 262)

Stop-motion animasyonu, kapsamlı bir animasyon alanı içerisinde uzmanlaşmış bir sanat formudur ve ticari sinemada popüler kültürde önemli sayıda stop-motion örneği vardır. Bir form olarak stop-motion animasyonu özgün, fantastik görsel imgeleri yöneten ve bu imgelerin ait olduğu farklı bir dünya yaratan kendine özgü bir vizyona sahiptir. Bu animasyon tekniği olağanüstülük kavramı ile güçlü bir ilişki kursa da formun görselliğinde saklı ötelenmiş geçişler yoluyla özgün bir etki de yaratılabilir ve hareket oluşturmak için birleştirilen stop-motion kareleri bu etkiyi temel alır.

Bununla birlikte stop-motion animasyonun boşlukla ilişkisi sinemanınkinden farklıdır çünkü stop-motion animasyonun içeriği çoğunlukla figür temellidir ve bu durum kameradan bakıldığında çok farklı görsel etkiler elde edilmesini sağlamaktadır. Stop-motion nesne grupları oluşturup bunları kopyalama yoluyla çoğaltmaktan ziyade söz konusu nesnelere yönlendiren bir animasyon tekniğidir ve günümüzde ticari anlamda yapılsa da kendine has yaratıcı izleri barındırır. Stop-motion animasyondaki hareket gerçeklik ve olağandışı farklılık arasında kolayca yer değiştirebilir ki bu durum izleyicinin kendisini kurguya kaptırması ile canlandırılmış bir nesnenin yapaylığının farkındalığını kasıtlı olarak belirsizleştirmektedir. Yani gerçeklik ile kurgu arasındaki çizgiyi kasıtlı olarak belirsizleştirmek için yaptığı sınır ihlalini neredeyse kalıcı bir döngüye dönüştürmektedir.

Animasyon, gerek sinema tarihi gerekse tasarım alanında üretim temelli teknolojik yeniliklerin ortaya koyduğu pratikleri yönlendirmek, bilgilendirmek ve geri dönüşümlerini elde etmek açısından önemli bir sanatsal form olmuştur. Bu açıdan bakıldığında disiplinler arası sanat formları ile ilişkisi ve bu ilişki sonucunda geliştirdiği kendine özgü dili ile animasyonun modernist bir sanat olduğu söylenebilir. Söz konusu bu özgün dil aynı zamanda kültür ve toplumun değişimi üzerinde de etkindir. Bu bağlamda animasyon ‘modernite’ nin bütün formları ile ilgilenir ve onu destekler. (Chong, 2008: 14)

Araştırmada stop-motion tekniğinin kısmi tarihi, verilen örnekler çerçevesinde malzeme deneyleri, teknolojik yenilik ve sinematografik tekniğin evrimi arasındaki ilişki temel alınarak verilmeye çalışılmıştır. Uygulanabilir teknoloji transferlerinin varlığı ve henüz keşfedilmemiş yenilikler el işçiliğine ve el becerisine dayalı bu animasyon tekniğini hala potansiyel olarak keşfedilmeye devam eden bir alan olarak tanımlamaktadır. Bu araştırmanın amacı sadece stop-motion ve dijital görüntüler arasındaki ilişkiye açıklık getirmek değildir. Çünkü stop-motion animasyonun sanatla olan bağı bir yana ticari doğasının da olduğu bir gerçektir. Bu bağlamda alandaki melez üretimler sadece teknolojik anlamda hareketin kalitesini ve nesnelere görünümünü değiştirmekle kalmamakta aynı zamanda gerçelik ve kurgu arasındaki dengeyi de sınırları ihlal eder biçimde etkilemektedir.

Kaynakça

- Akören, A. N. (2018). Çizgi Film ve Animasyon Eğitiminde Son Eğilimler, *Üsküdar Üniversitesi İletişim Fakültesi Akademik Dergisi*, 1(2). Erişim Adresi: <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/710716>, (Erişim Tarihi: 15.12.2019)
- Altunay M.C. (2013). Film Sanatın Ortamında 5. Ünite, Feyyaz Bodur (Ed.), *Hareketli Görüntünün Tarihi* içinde, (s. 92-115). Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayını No: 2410.
- Arı, N. (2015). *Sinematografik Anlatımda Stop Motion Canlandırmanın Bir Tekniği "Pixilation" İle Uygulama Projesi*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Hacettepe Üniversitesi / Güzel Sanatlar Enstitüsü, Ankara.
- Bayraktar, N. (2018). Kil Animasyonun İlk Örnekleri, *Sekans Sinema Kültürü Dergisi*, (e8). Erişim Adresi: <http://www.sekans.org/tr/arsiv/e-sayilar/254-agustos2018sayi-e8>. (Erişim Tarihi: 13.12.2019)
- Chong, A. (2008). *Digital Animation*. UK: Ava Publishing.
- Dünder, S. K. (2013). *Üç Boyutlu (3d) Animasyon Çalışmalarında Gerçekçilik Kavramının İncelenmesi ve Bir Uygulama Çalışması*. (Yayımlanmamış Sanatta Yüksek Lisans Tezi). Hacettepe Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü Grafik Anasanat Dalı, Ankara.
- Furniss, M. (2013). *Animasyonun Kutsal Kitabı*. Çelenk, S., Maral, N.C. (Çev). İzmir: Karakalem Kitapevi Yayınları.
- Hébron, G., Palamidese, P. ve Thalmann, D. (1989). Motion Control In Animation, Simulation and Visualization, *Computer*

- Graphics Forum*, 8 (4). Erişim Adresi: <https://pdfs.semanticscholar.org/feb8/2db2b32b2bacf39bb7c09a89ae2d7fe2d3e1.pdf>. (Erişim Tarihi: 08.12.2019)
- Kırık, A. M. ve Kozan, E. (2015). Üç Boyutlu (3D) Dijital Animasyon Teknolojisinin TV Yayıncılığında Kullanımı. *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 3 (13). Erişim: https://www.researchgate.net/publication/329877501_Uc_Boyutlu_3D_Dijital_Animasyon_Teknolojisinin_TV_Yayinciliginda_Kullanimi. (Erişim Tarihi: 08.12.2019)
- Kuula, I. (2016). *Using Animation To Illustrate A Storybook*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Tampere University of Applied Sciences, Finlandiya.
- Nässi, A.K. (2014). *The Production Process of the Stop Motion Animation: Dear Bear Analysis of Story, Characters and Set*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Tampere University of Applied Sciences, Finlandiya.
- Pikkov, Ü. (2010). *Animasophy Theorecital Writings on the Animated Film*. Estonya: Estonian Academy of Arts.
- Selby, A. (2013). *Animation*. London: Laurence King Publishing.